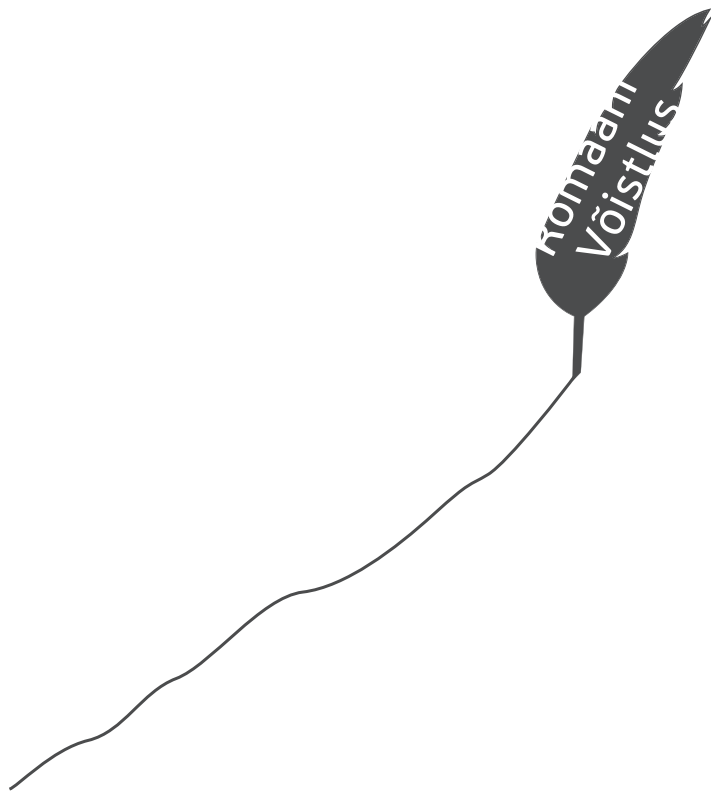

Helen Käit

Hea ja kurja
tundmise
puu

Toimetanud Kai-Riin Meri
Kujundanud Tõnis Kipper

“Hea ja kurja tundmise puu” on kirjastuse Tänapäev
2018. aasta romaanivõistlusel äramärgitud töö

© Helen Käit ja Tänapäev, 2019

ISBN 978-9949-85-575-9

www.tnp.ee

Trükitud AS Printon trükikojas

„Sa saad ju aru, eks?“

Ta vaatab mulle süüdistavalt otsa, et kuidas on võimalik, et ma aru ei saa. Aga ma tõesti ei saa. Ma seisan oma pangalaenuga ostetud Mustamäe korteri kitsukeses esikus ja püüan kõigest väest aru saada, kas see kõik toimub unes või ilmsi. Esik on tõeline. Mina olen tõeline. Mart on tõeline. Aga sõnad, mis üle Mardi huulte tulevad ja mind nooltena tabavad, ei ole tõelised. Ei saa olla.

„Noh, miks sa midagi ütle?“ muutub Mart juba kannatamatuks ja mulle tundub, et ka natuke vihaseks. „Miks sa seisad nagu munas kana ja midagi ei ütle? Ma lähen minema, sest mingit armastust ei ole ja pole kunagi olnudki. Sellest ei tohiks olla nii raske aru saada.“

On küll raske, vähemalt minu jaoks. Ma seisan ja jõllitan Marti, püüdes ennast veenda, et see on tegelikult mingi nali ning kohe hakkab mees naerma ja ütleb midagi sellist, et küll ma olen ikka ullikene, et uskuma jäin. Aga Mart ei hakka naerma ega ütle ka, et ma olen ullikene, kes usub kõike, mis talle räägitakse. Sest Mardil on tõsi taga. Ta ei armasta mind enam, vabandust – pole kunagi armastanud – ja ta jätab mu maha. Tegelikult mitte ainult minu, vaid ka Rebekka, aga seda ta muidugi ei ütle. Ma arvan, et ta ei julge. Sest kolmeaastase tüdruku maha jätmise pole nii iseenesestmõistetav, kui kolmekümneaastase naise maha jätmise.

Pikapeale hakkab mulle kohale jõudma. Ma saan aru, et Mart läheb tõesti ära ja seda ei muuda enam miski. Sest kui armastust pole, siis pole ju ka mõtet jääda. Sellest saan isegi mina aru. Aga see arusaamine võtab mu jalust nõrgaks ja ma olen sunnitud seinalt tuge otsima. Näen, kuidas Mart selle peale närvilise grimassi teeb.

„Ära hakka stseeni korraldama. Pole sul häda midagi. Ja ära tule mulle ütlema, et sa ei aimanud.“

Ta vaatab mulle uurivalts otsa, otsekui kinnitust oodates. Aga ma tõesti ei aimanud. Meie abielu ei olnud viimasel ajal pilvitu, aga minu arvates ei olnud ka midagi hullu lahti. Kõigil on oma

tõusud ja mõõnad. Vähemalt nii olin ma arvanud. Ju ma siis ikka olen ullike.

„Ei, ma tõesti ei aimanud,“ suudan siiski lõpuks suu lahti teha. „Meil ei olnud võib-olla parimad ajad, aga ma tõesti ei arvanud, et sa ...“

Ma tunnen, et ei suuda rohkem midagi öelda. Ma ei saa teda kuidagi takistada ja sellel poleks ka mõtet. Samal hetkel jookseb Rebekka esikusse, suur punane patsipael peos.

„Emme, emme! Tee mulle üks ilus punupats ja pane punase lehviga kinni!“ kilkab ta paela minu poole ulatades. Võtan selle ettevaatlikult kätte, nagu võiks see iga hetk tolmuks pudeneda ja ütlen nii tavalise häälega, kui suudan: „Rebekka, kullake, mine mängi natuke aega oma toas. Me issiga ajame siin veel mõne sõna juttu ja kohe, kui me oleme lõpetanud, tulen teen sulle ilusa patsi, eks.“

Rebekka vahib mind pea viltu, otsekui kaaludes, kas pakkumine tasuks vastu võtta või peaks püüdma vastu vaielda, aga näib siis olukorraga leppivat.

„Olgu, emme. Aga rääkige siis ruttu.“

Naeratan tütrele, kes keerab seeliku lehvides ringi ja läheb tagasi oma tuppa. Õnneks paneb ta enda järel ukse kinni, nii et ma ei pea minema ja seda ise tegema.

Rebekka ilmumine on minu tardunud olekult otsekui punni eest löönud ja nüüd tulevad sõnad, mida ma ei suuda enam tagasi hoida.

„Ma saan aru, et ma olen naiivne olnud, aga ma tõesti arvasin, et meil oli midagi. Vähemalt alguses. Kirg, armastus, tunded. Minul igatahes olid. Mõnikord ma vaatasin sind, kui sa magasid ja tundsin ennast maailma kõige õnnelikuma naisena. Sa olid nagu väike laps, käsi põse all, suunurk ilane. See oli minu arvates nii armas. Ja kuidas sa mõnikord oma käed mulle ümber panid ja mind embasid, ilma mingi erilise põhjusega, lihtsalt niisama. See oli nii ... õndsaks-tegev. Olukord hakkas muutuma siis, kui Rebekka sündis, eks?“

Nii pime ma ka ei ole, et aru poleks saanud. Sa tegid järjest pikemaid tööpäevi, vahest ei tulnud mitu päeva koju. Mulle ütlesid, et tööd on nii palju ja sa magad töö juures. Aga kus sa tegelikult olid? Ei, ära vasta. Tegelikult ma ei taha seda teada. Enam ei olnud meie vahel ka seda hellust, mis alguses. Võib-olla pole seda kunagi olnudki, ma lihtsalt kujutasin seda endale ette. Ma ei tea. Ma pole enam milleski kindel. Ja siis me hakkasime tülitsema. Mitte hullusti, aga aina tihemini. Ma arvasin, et oleme lihtsalt jõudnud sellisesse faasi – tead ju küll, räägitakse, et igas abielus on teatud faasid – ja püüdsin sellest mitte liiga suurt numbrit teha. Aga ma ei arvanud mitte kunagi, mitte kordagi, et me peaksime lahku minema. Ma arvasin alati, et kui me mõlemad piisavalt palju püüame, saame me kõigist takistustest ja tülidest üle. Aga nüüd ma saan aru, et sina ei tahtnudki neist üle saada.“

Ma pean vahet, sest tunnen, kuidas midagi kuuma ja märga silmanurgast alla valguma hakkab. Äigan selle segaja kiiresti varrukaga ära ja jätkan:

„Sellepärast ei olnudki miski, mida ma tegin, sinu jaoks piisavalt hea. Sest sa olid otsustanud. Aga mina seda ei teadnud ja veetsin väherdes unetuid öid, püüdes välja mõelda, mida ma valesti teen. Siis ma veel ei teadnud, et seal polnudki midagi, mida ma oleks saanud „õigesti“ teha, sest ükskõik, mida ma ka teinud poleks, oleks see sinu jaoks ikka ja alati „vale“ olnud. Ma tean, mis tunne see on, kui mõni inimene nii vastu hakkab, et iga viimne kui sõna ja tegu ärritab. Ma ainult ei teadnud, et mina olen sinu jaoks see inimene. Ja ma ei suuda seda ikka veel uskuda. Kas sa kinnitad jätkuvalt, et meie vahel pole kunagi mingit armastust olnud?“

Ma pole kindel, kas ma tõesti seda teada tahan, aga igal juhul vahin Mardile nii nõudlikult otsa, et ta ei saa niisama vaikida, kuigi on näha, et sõnad tulevad vastumeelselt.

„Kuule, ma ju ütlesin sulle. Sa pole tegelikult üldse minu maitse. Mis asja sa nüüd jaurad sellega. Oli mis oli, aga igatahes ma ei armasta sind enam ja lähen minema.“

Kas see on jah või ei? Kas see tähendab, et alguses ta ikkagi armastas, aga aja jooksul olid asjad muutunud? Tema põigeldes antud vastusest võib välja lugeda nii ja naa. Tahan just täpsustava küsimuse esitada, kui saan järsku aru, et see ei muudaks niikuinii midagi. Selle asemel küsin: „Aga Rebekka?“

Jätan meelega täpsustamata, mis „aga“. Näen kohe, et selline kahemõtteline küsimus ärritab teda.

„Mis Rebekkaga siis on? Tema ei puutu üldse asjasse. Sinus on küsimus.“

Ta põrnitseb mind väljakutsuvalt. Tema enda väikeses tütres ei üldse küsimus? Tunnen, kuidas midagi vihataolist minus kohuma hakkab.

„Meie tütar ei puutu asjasse?“ jätkan kõrgendatud toonil. „Ta on ikkagi ka sinu tütar, meeldib see sulle või mitte. Kuigi ei saa öelda, et ta siiaaani üleliia palju oma isa oleks näinud. Ma imestan, et ta sind ikka veel ära tunneb, kui sa mõnikord peale mitme-päevast „töötegemist“ koju tuled. Aga üldse mitte nägemine on siiski midagi muud kui harva nägemine. Kuidas ma seda Rebekkale selgitan? Või teed seda ise?“

Mu häääl on selleks hetkeks juba üsna ärritatud ja ma palun mõttes, et Rebekka üleliia häälekaks muutunud vestlust lähemalt uurima ei tuleks. Ma ei suudaks talle praegu mitte ühtegi mõistlikku ja kolmeaastase jaoks arusaadavat selgitust anda.

Õnneks Rebekka kas ei kuule või lihtsalt ei tule vaatama – ta on viimasel ajal issi ja emme kõrgendatud toonil „vestlusi“ piisavalt kuulnud. Vaatan siiski igaks juhuks mõned sekundid selja taha tütre toa ukse poole ja kui see jääb endiselt suletuks, pööran tagasi Mardi poole. Minu viimased sõnad on talle ootamatut mõju avaldanud. Just sel hetkel, kui oma pilgu taas temale suunan, haarab ta ühe käega nagist oma tumehalli kulunud mantli, teise käega samal ajal ust lukust lahti keerates.

„Tead, Mirjam, keru õige perse!“ on viimased sõnad, enne kui üks tema taga mürtsuga kinni langeb.

Mardi lahkumisega näib viimnegi jõuraas minust lahkuvat ja ma vajun esiku põrandale, jäädes sinna jalad ristis istuma. Kas ma läksin liiale? Aga millega? Et palusin tal ise Rebekkale selgitada, miks ta oma tütre maha jätab? Täiesti aus nõudmine minu arust. Üks asi on kallimast lahku minna, hoopis teine asi on oma laps maha jätta. Siis on kõik kümme korda keerulisem. Ja valusam. Igatahes on nüüd selge, et Rebekkale selgitamine jääb ikkagi minu peale. Mu ainus lootus on, et oma isa niigi harva näinud tüdruk polnud temasse just üleliia sügavalt kiindunud. Kui ma selle peale mõtlen, tundub see nii absurdne, et ma ei tea, kas naerda või nutta.

Elutoas hakkab telefon helisema. Lasen sellel viis-kuus korda heliseda, aga kui helistaja järele ei jäta, ajan ennast vastumeelselt püsti. See on ema. Kurat küll! Kõhklen veel hetke, aga otsustan siis vastata. Kui ma nüüd vastu ei võta, helistab ta iga natukese aja pärast uuesti ja lõpuks pean ma temaga niikuinii rääkima.

„Tere, ema. Kuidas tänane päev läks?“ pareerin alustuseks kõik küsimused, mis emal varuks võivad olla. Tundub, et ta on sellisest algusest pisut segaduses ja hakkabki kõheldes oma päevastest toimetustest rääkima. Väga hea, minu eksitamise taktika töötab. Ma ei ole kindlasti võimeline talle praegu Mardi jalgalaskmisest rääkima, saati siis selle tagamaid lahkama. Ema on asunud just pidevalt probleeme põhjustava naabrimehe järjekordsest joomase peaga korda saadetud lollusest rääkima, kui Rebekka rõõmsalt keksides tuppa tatsab.

„Emme, kus sa jäid? Sa pidid mulle ju patsi tegema ja sellest on niiiii palju aega möödas!“ pahandab ta minuga, suu ilmekalt pruntis.

Laiutan vabandavalt käsi, katan korraks telefonitoru käega ja sosistan tütrele vandeseltslaslikult: „Vanaema. Kohe kui ta lõpetab, teeme sulle patsi.“

Rebekka noogutab arusaavalt ja istub tugitooli ootama. Ta teab, et kui vanaema rääkima hakkab, siis niipea sellele lõppu ei tule. Olen talle selgitanud, et vanaema elab üksi ja tal on igav, sellepärast ta tahab alati palju rääkida. See on kolmeaastase jaoks täiesti arusaadav põhjendus.

EMA jõuab naabrimehe pattudega ühele poole ja tõmbab korraks hinge. Taban ära enda momendi ja ütlen ruttu vahele: „Kuule, ema, me võime homme ju pikemalt rääkida. Ma lubasin Rebekkaga kooki küpsetama hakata ja kui me kohe peale ei hakka, siis me seda enne ööd küll valmis ei jõua.“

Häbitu vale, aga ajab asja ära küll. Eesmärk pühendab abinõu. Mul on praegu jumala ükskõik, et Rebekka seda pealt kuuleb.

EMA on sellest ootamatust vahelesegamisest nii rütmist välja löödud, et ütleb ainult „oh, jah, muidugi“ ning me lõpetame kõne. Pöördun kohe Rebekka poole, enne kui ta midagi koogiküpsetamise kohta küsida jõuab.

„Noh, hakkame siis patsi tegema. Too mulle patsipael.“

TÜTAR ajab ennast tugitoolist püsti ja hüüatab siis etteheitvalt: „Aga, emme, see on sul ju käes!“

ON jah. Olen nii endast väljas, et ei pannud tähelegi, et punane patsipael on mul kogu aeg peos olnud. Olen seda vist nii kõvasti oma rusikasse pigistanud, et nüüd on see üsna kortsus. Silun paela hädiselt kahe käe vahel, aga oluliselt paremaks see asja ei tee. Rebekka ei näi paarist kortsust õnneks erilist numbrit tegevat. Ta jääb pulksirgelt, selg minu poole, mu ette seisma. See on sõnadeta märguanne, et hakka aga peale!

VÕTAN ta paksud siidised juuksed endale pihku, jagan kolmeks ja hakkam punuma. See rahustab pisut. Vasak palmik üle keskmise, parem palmik üle keskmise, siis jälle vasak ...

„Emme, kas me hakkame täna kooki küpsetama?“ katkestab tütar järsku mu mediteerimise.

Nii palju siis sellest.

„Nojah, ma ... mõtlesin, et võiksime ühe õunakoogi teha. Mis sa arvad?“

„Jaa!“ hüüatab Rebekka erutatult ja peaaegu tõmbab oma pooleldi pununud patsi mu käte vahelt.

„Kuss, kuss nüüd! Paigal pead olema, muidu ei saa pats kunagi valmis,“ noomin teda.

Ta kangestub peaaegu silmapilkselt ja ma ei saa muidu, kui pean naeratama. Ülejäänud patsitegemise aja seisab Rebekka nagu tinasõdur, peaaegu hingamata, või vähemalt nii mulle tundub. Seon punase lindi uhkesse lehvi ja teatan nii entusiastlikult kui suudan: „Valmis! Mine vaata nüüd ennast peeglist.“

Tütar jookseb esikusse, keerutab paar korda peegli ees ja tuiskab siis tuppa tagasi.

„Kas nüüd hakkame kooki tegema?“ uurib ta sõrmega nina urgitsedes.

„Rebekka! Sõrme ei topita ninna, sa tead, et see teeb nina koledaks,“ manitsen teda karmil toonil.

Sõrm kaob ruttu ninast ja pühitakse seelikusse puhtaks.

„Kas hakkame?“ nõuab ta uuesti.

Ohkan sügavalt. Mis mul ikka üle jääb. Ja võib-olla polegi see nii halb mõte, sest viib mu mõtted vähemalt ajutiselt mujale. Läheme koos kööki ja ma hakkan vajaminevaid asju köögilauale kuhjama. Rebekka seab mul rõõmsalt jalus, püüdes kõike oma kätte rabada.

Ma ei imestaks, kui Rebekkast kunagi kokk saab. Tal on täiesti ebaloomulik kiindumus toidutegemise vastu ja ta istub peaaegu alati köögis, kui ma millegi vaaritamisega ametis olen. Eriti õnnelik on ta siis, kui tal käed külge panna luban, aga päris kõige ligi ei saa kolmeaastast kahjuks veel lubada. Koogiküpsetamine on üks selliseid asju, kus ma tütrele tavaliselt käed jahuseks teha lasen ja see teeb ta iga kord säravalt õnnelikuks. Nagu ka nüüd.

„Emme, emme! Kas me kaameli ka paneme?“ küsib ta rõõmsalt. Mul läheb hetk aega, enne kui aru saan, millest ta räägib.

„Muidugi paneme me kaneeli, ilma kaneelita õunakook polekski nagu õunakook,“ selgitan asjalikult.

Kallan kõik koostisosad suurde sinisesse kaussi ja Rebekka ülesandeks jääb segamine. Ta teeb seda hoogsalt, nii et jahu üle terve laua laiali lendleb, ise samal ajal mingit lasteaias õpitud laulukest ümisedes. Istun korraks laua äärde ja lihtsalt vaatan teda. Ja siis tuleb mulle jälle meelde, et vaatan last, kelle isa on ta vähem kui pool tundi tagasi maha jätnud. Hüppan kiiresti laua tagant püsti ja hakkan toimetama – panen ahju sooja, otsin koogivormi välja, viskan õunakoored prügikasti. Saan aru, et praegu pole hea aeg mõtlema jääda, tegutseda on vaja. Hiljem, kui Rebekka on magama jäänud, on mul aega mõelda küll. Praegu pean ma mõtlema ennekoike Rebekkale. Ja õunakoogile.

Tütar on segamisega nii hoos olnud, et vähemalt kolmandik jahu on leidnud tee kausist välja. Lisan paar lusikatäit ja Rebekka jätkab oma hoogsat tuuseldamist, mida saadab taas laulujoru. Saan aru, et seekord on see „Juba linnukesed“. Ainult et väljas on sügis ja minu hinges on ... tuumatalv?

„Emme, kas nüüd aitab?“ katkestab tütar õnneks mu mõttelõnga. Heidan pilgu kaussi.

„Aitab küll. Kallame selle nüüd koogivormi ja laome õuntükid peale.“

Võtan laualt taignakausi ja valan lauale valmis pandud lahtikäivasse vormi, Rebekka hakkab kohe seejärel õunu „kunstipäraselt“ taigna peale paigutama.

Lähen toon kaneeli ja pärlsuhkru pakid ning jään ootama. Siin me siis nüüd oleme, mina ja Rebekka, ja küpsetame kell kaheksa õhtul õunakooki. Üksikema ja isata laps. Hea asi on vähemalt see, et ma ei valetanudki oma emale. Me tõesti küpsetame seda neetud kooki.

„Vaata kui ilus!“

Rebekka silmitseb uhkusega oma kätetööd ja ma pean tunnista-
tama, et on küll. Ta on paigutanud õunad koogile spiraalselt,

alustades keskelt ühe suurema tükiga ja siis liikunud ringe tehes järjest vormi välimise serva poole. Kuidas üks kolmeaastane sellist asja üldse teha oskab? Mina pole talle seda näidanud. Sama vanalt toppisin mina liivakastis liiva suhu, sest pidasin seda liivakoogiks, ja pissisin tugitooli, sest seal oli hea, pehme ja soe. Nii palju siis sellest.

Piisavalt Rebekka kätetööd imetlenud, raputan selle kaneeli ja pärlsuhkruga üle ja lükkkan ahju.

„Tehtud! Nüüd pessu ja siis tuttu. Kooki saame homme süüa, täna on kell juba liiga palju ja see on alguses tuline ka.“

Rebekka on seda nägu nagu tahaks vastu vaielda, aga nähes mu otsusekindlat ilmet, loobub sellest mõttest. Ta teab, et kui emmel on selline nägu ees, ei tasu temaga vaielda. Vastukaaluks longib ta demonstratiivselt kilpkonna aeglusega oma tupp, haarab sealt öösärgi ja loivab siis vannituppa.

Kui ta lõpuks voodisse poeb, istun selle servale ja võtan kätte „Muumitrolli lood“. See on meie kohustuslik õhtune lektüür juba kolmandat kuud. Õnneks polnud minu lapsepõlves peale Soome televisioonist nähtud muumitrollide ühtegi Muumi-raamatut käepärast, nii et praegu on endalgi üsna huvitav lugeda. Välja arvatud täna. Ma ei pane peaaegu tähelegi, mida ma loen. Õnneks ei märka Rebekka midagi. Peatüki lõppedes löön raamatu plaksuga kinni.

„Ja nüüd tuttu!“ kuulutan kindlameelselt ja kummardun oma tüdart suudlema. Ta haarab mul kaelast ja vaatab usalduslikult otse silma. Hetkeks kardan, et ta küsib issi kohta.

„Kas ma võin kohe homme hommikul kooki saada?“

Ohkan kergendusest.

„Jah, kullake, võid küll,“ luban suuremeelselt. Tänuks selle eest, et ta ei küsi, kus issi on. Aga miks ta peakski? Saan aru, et olukord ei erine kuigi palju tavapärasest – kui tütar magama läheb, pole issit kodus.